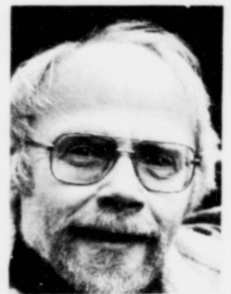


Koyrilin úr Simbirsk

Í eini nýggjari russiskari Lenin-ævisögu verður ført fram, at februar-kollveltingin í 1917 var Russlands gylti møguleiki í hesi öld. Tann søguligi leikparturin hjá Lenin var at beina fyri hesum møguleika. Hanus Andreassen skrivur hugleiðingar út frá bókini



Tað er ikki altíð samsvar millum áhugamálini hjá politikarum og søgufólki. Streymiskifti, sum taka leiðarnar av fótum, kunnu vera tann gylti møguleikin hjá søgufólki. Í longum fari í heimssøguni hevur hetta verið so tyðiligt sum í Russlandi tey seinastu fimm árin. Í meira enn eitt mannaminni høvdu søgufólkini staðið og mungað úttan fyri læst skjalasøvn. Innantómur glansmyndir og veruleikafjar halgimannadyrkan – tað var sovjetisk «søguskriving». Tá ið so skjalagoymslurnar aftan á perestrojka vórðu latnar upp, mugu søgufólkini hava følt seg sum tyst ferðafólk, ið endiliga hóma gróðrarríkar fløtur.

Dmitri Volkogonov – herovasti, professor, søgufrøðingur – mundi vera ein tann fyrsti, ið slapp at siggja tey loyniligu skjölini. Í roynd og veru hendi hetta mong ár, áðrenn nýskipanirnar tóku seg upp. Dmitri var tá stalinistur, og tað var hildið at vera vandaleyst at lata hann fáa atgongd til skjalagoymslurnar. Men kunnleikin gjørdi, at Volkogonov broyttist innanfrá. Hann endurskoðaði sína mynd av Sovjetsamveldinum og stalinismuni, ikki tí at hann var frlýntur sum t.d. Sakharov (tað var hann ikki), men tí hann fekk innlit. Sum hann otaði seg ígjøgnum skjalasøvnini hjá kommunistaflokkinum, KGB, forsetanum, innanríkisráðnum osfr., skilti hann so liðandi veruleikan um tað samfelag, hann var vaksin upp í.

Ein arbeiðsdagur í Kreml

Ein detalja er sigandi. Volkogonov kom heim eitt kvöldið eftir at hava arbeitt á Stalin-skjalasavninum. Hann hevði lisið um arbeiðssetningin hjá Stalin fyrri tann 12. desember 1938. Henda dagin undirskrivaði tann alvisi og algóði leiðarin 30 listar við deyðadøðum. Stív 3.000 ósek fólk – teirra millum vinir og kenningar hjá Stalin – vórðu við hesi undirskrift dæmd til deyða, áðrenn forhoyn høvdu verið. Tað var kortini ikki hetta, sum skelkaði Volkogonov. Tað óhugnaliga var, at Stalin sama kvöldið – vælhyrdur, eftir øllum at døma – fór í ein persónliga biograf, har hann m.a. sá skemtifilmin *Happy Guys*, ið var populærur um ta tíðina. Hetta var bara ein vanligur arbeiðsdagur hjá tí manni, sum ein heil tjóð – og mong andsmenni vestanfyri – fagnaðu sum tí edligasta sprota, mannaættin higartil hevði fostrað!

Hugbirtingin

Volkogonov var føddur í tí sibiriska býnum Tsjita í 1928. Pápi hansara, sum var búnaðarfrøðingur, varð handtikin í 1937 og sást ikki aftur. Tá ið drongurin bleiv eldri, teskaði mamman ein dagin – Pápi tín varð skotin. Men sig tað ikki fyri nøkrum. Tá ið sonurin seinni fekk atgongd til KGB-savnið, gekk sjón fyri søgn. Anton Volkogonov varð skotin í 1937, beint eftir at hann varð handtikin. Hansara «misgerð» var, at millum bókur hansara var funnin ein bókingur



Lenin í 1896

eftir tann «politiska serstöðingin» Nikolaj Bukharin. Og spakuliga búnaðist ein nýggj mynd í tí gamla stalinistinum Dmitri. Lagnan hjá pápa hansara var ein russisk gerandislagna. Í 70 ár hevði tann sovjetiski kommunistaflokkurin ført kríggj ímóti sínum egna fólk. (Sí David Remnick: Lenin's Tomb, sum fæst til láns á Landsbókasavninum).

So liðandi vaks fram hugskotið um at kanna upprunan til hetta velduga søguliga brotsverk. Volkogonov setti sær sum mál – fyrri at fullføra hesa ætlan – at skriva ævisøgurnar um Stalin, Trotski og Lenin, teir triggjar mest tyðandi kollveltingarmennin. Hetta málið hevur hann nú fullført. Bókin «Stalin: sigur og sorgarleikur» kom á russiskum í 1988 (donsk útgáva í 1991). Trotski-ævisøgan kemur á enskum til várs. Bókin um Lenin kom út í enskari tyding í fjór. Samanumtikið eru hesi verk helst byrjanin til sakliga russiska søguskriving í 20. öld.

Glansmyndirnar fólga

So at siga frá fyrstu síðu í bókini hjá Volkogonov um Lenin fólga glansmyndirnar og myturnar, ein fyrri og onnur eftir. Tað er – fyrri at nevna eitt smámál – t.d. ikki rætt, at abbi Lenin var trælur. Langabbi hansara, harafturimóti, hevði verið trælur. Vit fáa eisini at vita, at Sovjetsamveldið í mong ár duldí sannleikan um slektina hjá Lenin, helst av tí grund, at tað at vera «kosmopolittur» – jødi við europeiskum sjónaríngi – var hildið at vera ein stór misgerð. Faðirættin hjá Lenin var russisk og kalmýkisk. Í móðurlegg var hann av jødiskari, týskari og svenskarar ætt. Abbi hansara í kvennlegg var Aleksandr Blank, múgvandi lækni og jarðareigari. Tað bar soleiðis illa til at føra stættamedvitid hjá Lenin aftur til nakað íslektini. Í roynd og veru var hansara kærleiki til «arbeiðaran» bara teoretiskur. Bøndur og russarar sum heild vanvirdu hann. Eitt næstan ímyndarligt dømi kann

nevnast her. Sum ungur advokatur saksokti tann seinna proletarhetjan – vegna Uljanov-góðsið – nakrar bøndur. Lenin vann sakina!

Um hugmyndafrøðina hjá Lenin verður vanliga sagt, at hann «bygdí á læruna hjá Marx». Tað er ein spurningur um hetta er annað enn innantómt orðabrask. Í roynd og veru var læran hjá Lenin ein elitudyrdandi – ella antidemokratisk – metafysikk, pakkað inn í ein meira virðiligan marxistiskan bjálva. Lenin hevði ikki hesa livssjón heimanifrá. Tvørturímóti, heimið hjá læraranum Ilja Uljanov og konu hansara Mariu var mentað og demokratisk og eyðkent av trúgv á hóvligan framburð. Grundin til, at Lenin sum frá leið bleiv – ikki javnaðarmaður – men fanatiskur jakobinari, var tað at beiggi hansara Aleksandr í 1887 varð hongdur, tí hann hevði roynt at myrt Aleksandr III keisara. Við tað at pápi Lenin árið fyrri var deyður, fekk familjan sostatt ein skelk, sum hon ongantið forvann. Aftrat hesum kom ávirkanin frá høvundum sum Tsjernisjevski og Netsjajev. Lenin bleiv ein konspiratoriskur orðkløgvari, sum í avgerandi lotum hevði ótrúligar gáur til at «venda tingunum við». Úrslitið var, at tá hann fekk valdið í Russlandi, gjørdist «ómoralur til moral, tað illgrundaða ediligt, vanlukkur til avreksverk, landsins oyðileggjend ein veldugur kollveltingarligur sigur».

Sólstrálan Inessa

Hóast Volkogonov sum nevnt misti pápa sín 1937, er hansara Lenin-ævisøga ikki merkt av beiskleika. Høvundurin er bersøgin, men hansara skrivningarlag er samstundis sakligt og nýanserað. Hansara mynd av høvuðspersóninum hevur eina ávísu breidd, so at bæði menniskjað og politikarin sleppa fram. Nakar tvískinn-ingur var Lenin ikki. Og kortini er stórun munur á persóninum og politikaranum. Í tí persónligu sferuni visir Lenin sínar dæmligastu eiginleikar. Tann umsorgan, hann hevur fyri sínum politisku lagsbrøðrum – eitt nú Stalin – er rørandi, samstundis sum hon avdúkar ein ótrúligan menniskjansligan naivit. Sum hjúnafelagi tykist Lenin at hava verið fólkaligur og hampuligur. Hann var giftur við Nadezjdu Krupskaju, men elskaði samstundis ta vøkru fronskukvinnuna Inessu Armand. Hetta var – ein av teimum fáu trikantunum, har øll trý, sum uppi vóru, vistu sømiligan atburð», skrivur Volkogonov.

Seinast í 60'árunum fingur heimsfjarir vakurleikadyrkarar ofta at vita, at teir «átta at visa samfelagsligan áhuga», «vera politiskt virknir» osfr. Sum hesar klisjeirnar tykja innantómar í dag! Kollveltingin gjørdi enda á sambandinum millum Lenin og Inessa og kvetti kanska á ein hátt eisini teirra livstráðir. Inessa doyði í 1920 av ov-arbeiði og sjúku. Lenin syrgdi – ta bjartastu



Kamenev, Lenin og Trotski. O.u. 1918